

Obsah

Úvodem /7

AFRICKÁ HISTORIE A JEJÍ SPECIFIKA

Dějiny Afriky a problém jejich celistvosti /11 Hlavní koncepce afrických dějin /13
Zvláštnosti pramenů pro poznání afrického vývoje /14 Periodizace afrických dějin /16
Afrikanistika /16

PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

Základní fakta /21 Povrch /22 Podnebí a srážky /23 Půdy /23
Přírodní celky, flóra a fauna /24 Krajinné typy /24 Řeky a jezera /26

AFRIČANÉ

Státy /29 Rasově-etnické skupiny /32 Hlavní jazykové rodiny a komunikační problém /33
Etnikum a stát /35 Náboženství /37 Poznámky o zvláštностech ekonomiky a dopravy /38

AFRICKÝ PRAVĚK /41

AFRIKA VE STAROVĚKU

Epochy starého Egypta /49 Núbie podřízená i suverénní /51 Meroe /51 Aksum /52
Subsaharská Afrika /52 Antická severní Afrika /54 Starověké znalosti o Africe /56

OBDOBÍ SAMOSTATNÉHO VÝVOJE (500–1500 n. l.)

Muslimský a mamlúcký Egypt /62 Núbie /63 Maghrib (teritorium severozápadní
Afriky, současné Tunisko, Alžírsko, Maroko) /64 Budování křesťanské Etiopie /66
Rané súdánské státy /67 Státotvorné populace, rané předstátní a státní útvary středního
Súdánu /71 Počátky státních útvarů v Guinejském zálivu /73 Počátky států
ve východní Africe; svahilská a „azánská“ civilizace /74 Rané státní útvary v jihovýchodní
Africe /75 Vznik států v konžské pánvi /77 Madagaskar /77

AFRIKA V POČÁTCÍCH EVROPSKÉ EXPANZE (15.–17./18. století)

Portugalské výboje /81 Osmanský Egypt v 16.–18. století /84 Nilský Súdán
v 16.–18. století /85 Maghrib proti Španělům a Portugalcům /86 Tripolsko /89
Očíslená Etiopie /90 Západoafrické pobřeží /92 Opevněné stanice Evropanů na pobřeží
Guinejského zálivu /94 Státy na pobřeží Guinejského zálivu /95 Státy Bambarů
v západoafrickém vnitrozemí /96 Státotvorné iniciativy Fulbů /96 Bornu, Wadaj a Bagirmi

v 16.–18. století /97 Portugalci v Kongu a Ndongu /98 Počátky států ve středoafrickém vnitrozemí /100 Portugalci ve východní Africe /101 Počátky států mezi velkými jezery /102

AFRIKA POD TLAKEM NIZOZEMCŮ, FRANCOUZŮ A BRITŮ (17. – poč. 19. století)

Jižní Afrika /108 Počátky států na Madagaskaru /111 Francouzské zájmové oblasti v 17. a 18. století /112 Britský zájem o Afriku a problém otroctví /113

VÝZKUMY AFRIKY – PŘEDEHRA A DOPROVOD OKUPACE /117

AFRICKÉ STÁTY A REGIONY V 19. STOLETÍ (1800–1885)

Egypt od probuzení do britské okupace /130 Nilský Súdán od egyptské okupace po mahdistické povstání /132 Alžírsko – válka, okupace, kolonizace /133 Tunisko od zaostalosti k okupaci /134 Maroko – ohrožovaná nezávislost /136 Tripolsko a Kyrenaika – kláštery v poušti /137 Etiopie – britský zásah a italské nebezpečí /138 Západní Afrika a střední Súdán do koloniálního zaboru /139 Pobřeží Guinejského zálivu do koloniálního zaboru /143 Střední a středozápadní Afrika v 19. století do koloniálního zaboru /147 Jihovýchodní Afrika – Mfecane/Difaqane a jeho důsledky /149 Jižní Afrika: Velký trek a britsko-búrské konflikty /151 Východoafrické pobřeží /155 Mezi východoafrickým pobřežím a velkými jezery /155 Oblast jezera Ňasa (Malawi) /157 Mosambik vzdorující /157 Pronikání Evropanů na Madagaskar /158 Komory a Maskarény /160

„ZÁVOD O AFRIKU“ A DOVRŠENÍ OKUPACE (1880–1914)

Berlínská konference a urychlení evropské expanze /165 Egypt pod britskou kontrolou /167 Nilský Súdán pod britskou správou /169 Libye od Osmanů k Italům /170 Tunisko pod francouzskou správou /171 Francouzské Alžírsko /172 Maroko od obklíčení po okupaci /173 Italská Eritrea a italská porážka v Etiopii /175 Francouzská okupace západního Súdánu /176 Španělská území v západní Africe /178 Portugalské kolonie v západní Africe /178 Francouzský postup v Guineji, Dahome a na Pobřeží slonoviny /180 Německé kolonie v západní Africe: Togo a Kamerun /182 Francouzský postup ve střední Africe /185 Svatý Tomáš a Princův ostrov – kakaová velmoc /186 Španělské základny v Guinejském zálivu /187 Západní Afrika pod britským tlakem /187 Portugalská Angola do první světové války /191 Od „Svobodného státu konžského“ po Belgické Kongo /192 Evropané v africkém rohu /194 Britská okupace Ugandy a Keni /194 Zanzibar pod britským vlivem /196 Němci ve východní Africe /197 Portugalský Mosambik do první světové války /199 Britský zabor jihoafrického prostoru /201 Jižní Afrika od anglo-búrské války po první světovou válku /204 Němci v jihozápadní Africe /207 Francouzská okupace Madagaskaru a Komor /208

PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA V AFRICE

Bilance evropské okupace a předpoklady války /213 Válečné fronty a africký odpor /215
Význam Afriky pro „velkou válku“ /219

AFRIKA MEZI DVĚMA SVĚTOVÝMI VÁLKAMI

Panafricanismus a panafrické kongresy /223 Výsledky první světové války /224
Egypt mezi dvěma válkami /226 Anglo-egyptský Súdán po první světové válce /228
Libye – opožděná okupace /229 Tunisko mezi dvěma válkami /230 Alžírsko – dvě
identity /231 Marocké povstání a pokoření /233 Etiopie od svobody k okupaci
a zpět /234 Rozdělené Somálsko /236 Francouzská západní Afrika – sžívání /237
Francouzská mandátní území /239 Francouzská rovníková Afrika /239 Postupující
emancipace v britských západoafrických územích /240 Libérie – kaučuk a dluhy /242
Španělská území /243 Belgické kolonie a mandáty mezi válkami /244 Portugalská
území v západní Africe /246 Britská území ve východní Africe /248 Britská
středoafriická území /251 Portugalská východní Afrika – Mosambik /254 Britské
protektoráty v jižní Africe /255 Jihoafrická unie v meziválečném období /256
Jihozápadní Afrika pod správou JAU /258 Madagaskar pod francouzskou správou /260
Ostrovní země /261

DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA V AFRICE

Rozložení sil a válečné operace /265 Důsledky druhé světové války pro Afriku /269

AFRIKA OD KONCE 2. SVĚTOVÉ VÁLKY PO PRVNÍ VLNU DEKOLONIZACE (1945–1960)

Zvětšené africké kapacity v novém světovém řádu /273 Egypt – plná nezávislost
a Suezská krize /276 Britský ústup ze Súdánu /279 Libye – nezávislost v gesci
OSN /280 Tunisko – cesta k nezávislosti /281 Alžírsko – střet civilizací /282
Maroko – k nezávislosti /286 Ghana – první nezávislost v černé Africe /287 Nezávislá
Guinea – předvoj frankofonní Afriky /288 Kamerun – první nezávislost v „roce
Afriky“ /289 Nezávislé Togo /290 Nezávislost Senegalu /291 Z Francouzského
Súdánu Republika Mali /292 Mauritánie – zpochybněná nezávislost v „roce
Afriky“ /293 Pobřeží slonoviny – k obezřetné nezávislosti v „roce Afriky“ /294 Horní
Volta – jakou nezávislost? /295 Dahome – federace nebo osamění? /296 Niger –
k nezávislosti pouštní země /297 Čad – příliš složitý pro nezávislost /297 Z Ubangi-
Šari Středoafriická republika /298 Francouzské (Střední) Kongo – k samostatnosti
v „roce Afriky“ /299 Gabon – nezávislost pralesní země v „roce Afriky“ /300
Madagaskar – krvavá cesta k nezávislosti v „roce Afriky“ /300 Somálsko na cestě
k nezávislosti /302 Nigérie od britské nepřímé vlády k nezávislosti /304 Nezávislost
Belgického Konga – krize dekolonizace a OSN /306 Sierra Leone – dokončování první
vlny dekolonizace /307 Rwanda a Burundi – dekolonizace se zátěží /308 Tanganika
– od poručenské správy k nezávislosti /310 Zanzibar a Pemba – přes nezávislost
k Tanzanii /311 Uganda – dekolonizace několika království /312 Keňa – zdržování

nezávislosti /313 Nezávislá Etiopie za první dekolonizační vlny /314 Nezávislá Libérie za první dekolonizační vlny /316 Portugalská Afrika – poslední impérium /316 Kapverdské ostrovy /318 Portugalská Guinea /319 Svatý Tomáš a Princův ostrov /321 Angola /322 Mosambik /324 Od apartheidu Jihoafrické unie k osaměle nezávislé Jihoafrické republice /326 Jihozápadní Afrika – spor o statut /330 Středoafriická federace a její rozpad /330 Vznik OAJ – závěr první a nejdůležitější etapy africké dekolonizace /333

AFRIKA ZA DRUHÉ DEKOLONIZAČNÍ VLNY

60. A 70. LÉTA 20. STOLETÍ

Egypt po Suezské krizi /339 Súdán po získání nezávislosti /341 Libye – konec monarchie /342 Tunisko – první dekády svobody /343 Alžírsko od nezávislosti k autoritativnímu režimu /345 Maroko – snahy o expanzi /347 Mauritánie – hledání cesty /348 Senghorův Senegal v letech 1960–1975 /349 Gambie – nezávislost i pro nejmenší /350 Mali – od socialismu k puči /350 Niger – bída a převrat /352 Guinea – od nadějí ke kolapsu /352 Sierra Leone – přes převraty k republice /353 Libérie – úspěch za peníze USA /354 Prosperující Pobřeží slonoviny /355 Horní Volta – ústavy a puče /356 Ghana – od federalistických iluzí k izolované juntě /357 Togo – přes převraty k diktatuře /358 Od Dahome k Beninu /359 Nigérie – boj o jednotný stát /360 Kamerun – klidná nedemokracie /363 Čad – cesta ke zhroutenému státu /363 Středoafriická republika – hledání smyslu existence /364 Etiopie a Eritrea – konec monarchie /365 Somálsko – klany, marxismus, válka /367 Uganda – cesta ke zkáze /368 Keňa – tíha svobody /370 Tanzanie – pod povrchem ujamaa /371 Kongo-Kinshasa – od první republiky k diktátorské kleptokracii /372 Rwanda a Burundi – malé státy s velkými problémy /373 Kongo-Brazzaville – černošský socialismus /375 Gabon – systém jedné strany proti labilitě /376 Od Španělské k Rovňkové Guineji /377 Malawi – paternalistická diktatura /378 Zambie – měkký paternalismus /379 „Rhodéská cesta“ k nezávislosti a boj o Zimbabwe /380 Nezávislá Botswana /383 Nezávislé Lesotho /383 Nezávislé Svazijsko /384 Od Jihozápadní Afriky k Namibii /385 Jihoafrická republika – apartheid a rezistence /386 Angola – čtyři armády v boji o moc /388 Portugalská Guinea – vojenské vítězství odboje /392 Kapverdské ostrovy – nezávislost bez války /394 Svatý Tomáš a Princův ostrov – k nezávislosti bez odboje /396 Mosambik – od amerického k sovětskému vlivu /398 Madagaskar v prvních dekádách nezávislosti /400 Dekolonizace ostrovních států /402 Od Francouzského Somálska k Džibutsku /403 Západní Sahara – dekolonizační komplikace /404

SVOBODNÁ AFRIKA V POSLEDNÍ ČTVRTINĚ 20. STOLETÍ

Výzvy nezávislosti, etapy vývoje /407 Egypt od Sadata k Mubárakovi /410 Súdán – trvalá krize /412 Kaddáfího džamáhírja v Libyi /414 Tunisko – od potíží k diktatuře /416 Alžírsko – fundamentalismus a válka /417 Maroko – expanze a reformy /420 Mauritánie – hledání směru /421 Dioufův Senegal – demokracie

v Africe /422 Gambia – nová orientace /424 Mali – obtížně k demokracii /424
 Guinea-Bissau: warlords v akci /426 Kapverdy – k příkladné demokracii /428 Sierra
 Leone – „krvavé diamanty“ a drogy /429 Libérie – tragédie války /430 Guinea –
 diktatura, demokratizace, nestabilita /431 Côte d'Ivoire – konec paternalismu, začátek
 potíží /432 Horní Volta – přes převrasy k Burkině Faso /433 Ghana – vyvzdorovaná
 demokracie /434 Togo – autoritářství nebo demokracie? /435 Benin na nových
 cestách /437 Niger – 3., 4. a 5. republika /437 Nigérie – federace v krizi /438 Čad
 – permanentní válka /439 Kamerun – skrytá diktatura /441 Středoafričké císařství
 a republika /441 Etiopie – od socialismu k demokracii /442 Eritrea – nový stát
 s problémy /444 Somálsko – debakl státu i OSN /445 Gabon – křehká stabilita /446
 Rovníková Guinea – vláda proti lidem /447 Svatý Tomáš a Princův ostrov – tápání /448
 Kongo-Brazzaville – socialismus, demokracie, konflikty /449 Od Zairu k Demokratické
 republice Kongo /450 Rwanda – genocida a selhání mezinárodního společenství /452
 Burundi – vraždění a masakry /453 Uganda – složitě k „demokracii jedné strany“ /454
 Keňa – země bez války /456 Tanzanie – budování rovnováhy /457 Angola –
 válka bez konce /457 Zambie – od Kaundy k Chilubovi /460 Malawi – od Bandy
 k Muluzimu /461 Mosambik – dlouhá cesta k míru /463 Zimbabwe – od nadějí
 k diktatuře /465 Botswana – snahy o stabilitu /467 Svazijsko a Lesotho – co
 s tradičními monarchiemi? /468 Jihoafrická republika – konec apartheidu /469— První
 dekáda svobodné Namibie /473 Madagaskar – socialismem k úpadku /474 Malé státy
 v závěru století /477

AFRIKA NA POČÁTKU TŘETÍHO TISÍCLETÍ

Egypt – konec Mubárakovy éry, začátek nejistoty /485 Súdán – rozpad velkého
 státu /488 Jižní Súdán – nový, neodhadnutelný, konfliktní /489 Libye – usmíření,
 povstání, devastace /490 Tunisko – iniciátor „arabského jara“ /492 Alžírsko –
 vnitropolitická konsolidace /493 Maroko – latentní vření /495 Mauritanie – hledání
 sama sebe /496 Senegal – Senghorovo demokratické dědictví /497 Gambia –
 nucený klid v malé zemi /498 Mali – demokracie a rozklad /499 Guinea-Bissau
 – warlords bez autority /501 Kapverdy – úspěšná demokracie /502 Guinea –
 převrasy a rozklad /503 Sierra Leone – nejisté uklidňování /505 Libérie – po válce
 mír? /506 Côte d'Ivoire – otřesy a nejistota /507 Burkina Faso – nestabilita /508
 Ghana – pevná demokracie /509 Togo – zvolna k demokracii /510 Benin –
 konsolidační proces /511 Niger – hledání rovnováhy /512 Nigérie – demokratická
 velmoc či stát před rozpadem? /514 Čad – rozvrat bez konce /516 Středoafričká
 republika – křehké společenství /518 Etiopie – chudý obr /519 Eritrea – problémový
 stát /520 Džibutsko – mezi mlýnskými kameny /521 Somálsko – v očekávání
 konsolidace /522 Kamerun – nucená stabilita /524 Svatý Tomáš a Princův
 ostrov – čekání na ropu /525 Gabon – ropná pseudodemokracie /527 Rovníková
 Guinea – diktatura za demokratickou fasádou /529 Republika Kongo – klid jištěný
 ropou /530 Demokratická republika Kongo – rozložený gigant /531 Rwanda –
 prezidentská doména /533 Burundi – uklidnění v bídě /534 Uganda – nejistota
 a přelidnění /535 Keňa – rozpačitá prosperita /537 Tanzanie – spořádaná regionální

mocnost /538 Angola – konec války, zmrzačený mír /540 Zambie – proměny
 v kontinuitě /543 Malawi – trvalá chudoba /545 Zimbabwe – autoritářství
 a destrukce /546 Mosambik – stabilizace /549 Seychely – obavy o bezpečnost /551
 Komory – problém soudržnosti /552 Madagaskar – zklamané naděje /553 Mauricius
 – orientace na Asii /554 Réunion – Francie v Indickém oceánu /555 Botswana –
 klidná demokracie /556 Svazijsko – tradicionalismus /557 Lesotho – monarchistická
 enkláva /558 Namibie v procesu konsolidace /559 Jihoafrická republika na cestě
 k usmíření a rozvoji /561 Současná Afrika v globalizovaném světě /564

Poznámky /569

Summary /627

Srovnání současných a dřívějších názvů afrických států /632

Seznam a vysvětlení zkratk /633

Základní prameny a literatura /653

Seznam map /667

Zdroje vyobrazení /668

Místní rejstřík /669